

PROFESORUL IOAN ANDRIEȘESCU. OMUL ȘI OPERA

Mircea Petrescu-Dîmbovița

Încep prin a-mi exprima toată gratitudinea față de conducerea Universității “Ștefan cel Mare” din Suceava, care a ținut să-mi acorde înaltul titlu de **Doctor Honoris Causa** al acestei instituții. Această atenție a înaltului for științific și de cultură din Suceava m-a mișcat profund fiindu-vă recunoscător.

În cele ce urmează mi-am propus să vă vorbesc despre *Ioan Andrieșescu. Omul și opera*, ctitorul arheologiei preistorice din România, cel mai apropiat colaborator al lui Vasile Pârvan, pe care l-am avut profesor la Universitatea din București.

*

În anul acesta s-au împlinit 61 de ani de la încetarea din viață a profesorului Ioan Andrieșescu de la Universitatea din București, ale cărui merite au fost scoase în evidență de către unii din colegii și colaboratorii săi, îndeosebi de către prof. D. Berciu, cu prilejul a două articole, respectiv *Contribuția lui Ioan Andrieșescu la preistoria Daciei și a sud-estului european*, din «Buletinul Muzeului Județean Vlașca „Teohari Antonescu”», din 1945, p.1 și urm. și *Ioan Andrieșescu și concepția tracizantă în istoriografia românească*, cu prilejul împlinirii unui veac de la naștere, în „Symposia thracologica”, 6, Piatra Neamț, 1988, p. 7 și urm. La acestea se adaugă și două articole ale subsemnatului, respectiv *Ioan Andrieșescu, ctitor al arheologiei preistorice românești*, în „Memoriile Secției de științe istorice și arheologie”, Seria V, Tomul XIX, 1994, p. 33 și urm. și *Ioan Andrieșescu, cel mai apropiat colaborator al lui Vasile Pârvan*, în „Carpica”, XXVI, Bacău, 1997, p. 265 și urm. În această privință, unele aprecieri apărute ulterior, umbresc, după părerea noastră, contribuțiile lui I. Andrieșescu în calitate de profesor și om de știință. A se vedea Vl. Dumitrescu, *Oameni și cioburi. Contribuții la istoria contemporană a arheologiei românești*, Călărași, 1993, passim.

Ca fost student, doctorand și asistent onorific al acestui profesor din 1933 și până la încetarea sa din viață în 1944, am avut prilejul să-i apreciez activitatea didactică și științifică la justa ei valoare, încercând, în cele ce urmează, să scot în evidență principalele aspecte de ordin biografic, didactic și științific al acestui profesor, fost cel mai apropiat colaborator al lui Vasile Pârvan.

În ceea ce privește biografia sa, s-a născut la 2 mai 1888 la Iași și a decedat, la numai 56 ani, la 17 decembrie 1944 la București. Studiile universitare le-a făcut la Iași, având ca profesor, printre alții, pe Teohari Antonescu, fost elev al lui Al. Odobescu și apoi pe Gr. Tocilescu la București, pe Adolf Furtwängler la München și M. Collignon la Paris¹. După o perioadă de specializare la Berlin (1910-1912), unde a avut ca profesori pe H. Schmidt, Ed. Meyer și G. Kossinna, și la Viena, precum și unele călătorii de studii în mai multe țări din Europa, și-a trecut doctoratul la Universitatea din Iași cu o teză, pe care a publicat-o, privind Dacia înainte de romani, considerată, în 1945, de prof. D. Berciu, ca fiind „o piatră unghiulară” în dezvoltarea științifică a arheologiei românești² și care a deschis, după C. Mateescu și subsemnatul, noi perspective în preistoria Daciei și a sud-estului Europei³.

După o perioadă de predare în învățământul secundar, fiind apreciat de Vasile „Codrul Cosminului”, nr. 11, 2005, p. 223-233

Pârvan, a fost încadrat în 1915 ca șef al Secției de arheologie preistorică de la Muzeul Național de Antichități din București în locul lui D. M. Teodorescu, devenit profesor de Arheologie la noua Universitate din Cluj⁴. Aproximativ în aceeași vreme, în anul școlar 1918/1919, I. Andrieșescu a avut o scurtă activitate la Universitatea din Iași, prin încadrarea sa la această Universitate la Catedra de Istorie antică, suplinită, după încetarea din viață a profesorului P. Rășcanu, de către A. D. Xenopol (1913/1914), O. Tafrali (1915/1918) și de I. Andrieșescu (1918/1919)⁵. Cu acest prilej, I. Andrieșescu în Lecția de deschidere, pe care a publicat-o, intitulată *Câteva considerațiuni și îndemnuri de început cu privire la Istoria veche și științele ajutătoare* (București, 1920), ținută la Facultatea de Litere din Iași, referindu-se la activitatea predecesorilor săi, P. Rășcanu și T. Antonescu, a încercat să prezinte evoluția cercetărilor și concepțiilor cu privire la Istoria veche generală și a disciplinelor ei ajutătoare. În același timp, activitatea rodnică desfășurată de I. Andrieșescu în domeniul arheologiei preistorice, la Muzeul Național de Antichități, l-a determinat pe Vasile Pârvan să solicite pentru această disciplină un loc legitim la Universitatea din București. În acest fel, s-a reușit să se creeze, cu sprijinul profesorului Nicolae Iorga, o docență de arheologie preistorică pe lângă catedra de Istorie antică și epigrafie de la Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din București, care a fost asigurată prin examen de către I. Andrieșescu, președintele Comisiei, profesorul D. Onciul, exprimând cu acest prilej laude candidatului pentru activitatea desfășurată și rezultatele obținute⁷. În 1923 a fost promovat conferențiar suplinitor, în 1926 conferențiar definitiv și în 1927 profesor de preistorie, devenind, totodată și directorul Seminarului de Preistorie până în 1938, când, odată cu denumirea de Arheologie și Preistorie a Catedrei, același nume l-a căpătat și Seminarul respectiv, până la încetarea din viață a prof. I. Andrieșescu.

Paralel cu activitatea de conferențiar și profesor la Universitatea din București, I. Andrieșescu a mai funcționat la Seminarul Pedagogic Universitar București și la încă la două școli secundare din aceeași localitate⁹.

În ceea ce privește activitatea rodnică desfășurată la acest Seminar, în 1937, la împlinirea a 10 ani de la înființarea lui, ea a fost amănunțit consemnată într-un articol elaborat de asistentul C. Mateescu și subsemnatul, pe atunci asistent onorific, apărut în 1940 în *Revista de Preistorie și Antichități Naționale*, sub conducerea prof. I. Andrieșescu¹⁰. Din acest articol a reieșit grija permanentă a prof. I. Andrieșescu pentru pregătirea cadrelor tinere în domeniul preistoriei, dintre care unele au devenit mai târziu cercetători recunoscuți pe plan național și internațional. De ajutor au fost, în această privință, colecțiile Seminarului cu piese originale și mulaje, fotografiile și decalcuri, hărți, diapozitive ș.a., precum și Biblioteca Seminarului, conținând publicațiile principale de Preistorie generală și a sud-estului Europei, precum și periodice din țară și străinătate. Astfel înzestrat, Seminarul, având și laborator de restaurare a ceramicii, era organizat ca un adevărat institut de cercetare științifică, fiind, la vremea respectivă, în domeniul arheologiei preistorice, singurul de acest fel din țara noastră. Din nefericire, în timpul bombardamentelor aeriene din 1944, care au afectat serios clădirea Facultății de Istorie din București, spațiul rezervat acestui Seminar a avut mult de suferit. Biblioteca și colecțiile Seminarului, nefiind evacuate, au fost în mare parte distruse, salvându-se ulterior, prin investigații speciale, unele din piesele colecțiilor, printre care se numără și acelea de argint aurit din mormântul de la Agighiol¹¹.

În cadrul orelor de seminar, în calitate de asistent onorific, încă din anul al treilea de studenție și apoi ca doctorand, am făcut săptămânal, la recomandarea profesorului,

prezentări de materiale originale, mulaje și planșe cu desene, însoțite totdeauna de completările profesorului. Această activitate, cu o tematică însă deosebită, am continuat-o încă patru ani, din 1945 până în 1948 inclusiv, și în prezența succesorului său la catedră, prof. I. Nestor, în calitate atât de asistent onorific al Facultății de Litere și Filozofie a Universității din București, cât și ca asistent, din 1943 până în 1948 inclusiv, al Muzeului Național de Antichități din București, aparținând pe atunci aceleași Universități¹².

Condițiile acestea de formare a asistenților nu au mai existat, cum se știe, mai târziu, după reforma învățământului universitar din 1948, când seminariile au fost lăsate pe seama asistenților, uitându-se, bineînțeles, în mod intenționat, că marii profesori, ca N. Iorga, erau prezenți, cu regularitate, la această formă de învățământ, cum a fost când l-am avut și eu profesor. În această privință, condiția principală o constituie formarea de preferință, dacă nu obligatoriu, pe lângă cadre didactice și cercetători de renume, ceea ce înseamnă asigurarea unui mediu convenabil, cu posibilități de informare și instruire la nivelul maximelor exigențe, în legătură cu această problemă, menționez că într-o discuție avută cândva la București cu regretatul acad. Grigore C. Moisil, a rezultat că pentru un specialist contează *cine* i-a fost profesor, iar acesta, la rândul lui, pe cine a avut profesor. Deducem de aici ideea că un specialist adevărat nu este produsul unei generații spontane, ci creația unei școli într-un domeniu sau altul, al științelor. Maeștrii pot asigura discipolilor introducerea cea mai adecvată în domeniul creației științifice și, lucru deosebit de important, le pot sugera și mijloacele de cercetare proprii atingerii celor mai bune rezultate, așa cum a procedat și prof. I. Andrieșescu cu discipolii săi sau, mai târziu, succesorul lui la catedră, prof. Ion Nestor. În acest cadru, este de la sine înțeles că realizarea unui „dialog” între generații (respectiv raportul profesor-elev) se dovedește foarte util, dacă nu absolut necesar. Aceasta înseamnă că și discipolii trebuie să fie receptivi la exigențele măștrilor, care însă vor avea și ei totdeauna în vedere „riscul” (fericit) de a fi depășiți de elevii lor, fiindcă numai în acest fel se asigură progresul științific. Relativ la un asemenea „risc”, este revelatoare atitudinea lui V. Pârvan, recunoscut pe plan național și internațional pentru școala de arheologie pe care a creat-o și care, fiind întrebat dacă nu se teme că va fi depășit de tinerii săi discipoli, a răspuns: „nu mă tem de așa ceva și eu lucrez și am un avans de 20 de ani față de ei”¹³.

În afară de acestea, țin să menționez că prof. I. Andrieșescu era preocupat și de întocmirea, în cadrul Seminarului, a unei bibliografii a Daciei preistorice, de către subsemnatul în colaborare cu asistentul Marius Moga de la Universitatea din Cluj, ajuns ulterior director al Muzeului Banatului din Timișoara. Din motive însă independente de voința noastră, la care se adaugă și încetarea din viață a profesorului I. Andrieșescu la sfârșitul anului 1944, această bibliografie nu a mai fost continuată și terminată. În aceeași ordine de idei, menționez grija prof. I. Andrieșescu de a avea la Seminar și o evidență a lucrărilor privitoare la milenii I î.e.n. și I e.n. din biblioteca prof. N. Iorga, din fosta locuință a acestuia din strada Bonaparte 6, în apropierea Pieței Victoria. În acest scop, am lucrat acasă la prof. N. Iorga două luni, întocmind numeroase fișe bibliografice în această bibliotecă, condusă pe atunci de secretara prof. N. Iorga, Valeria Costăchel-Donici, care a fost promovată ulterior bibliotecar-șef și director adjunct la Institutul de istorie universală „N. Iorga” din București și conferențiar la Facultatea de Istorie a Universității din aceeași localitate¹⁴. Lucrul în biblioteca marelui istoric N. Iorga mi-a înlesnit întâlnirea de mai multe ori cu acesta, care mi-a spus odată „vezi că Nicolae Iorga are multe cărți în acest domeniu”¹⁵.

În privința cărților, pot să amintesc că și prof. I. Andrieșescu și-a constituit o bogată bibliotecă și acasă, în str. Doamna Chiajna 14, pe care am avut prilejul s-o cunosc

după încetarea sa din viață, când m-am deplasat acolo în 1945 cu prof. I. Nestor, în vederea întocmirii inventarului pentru achiziționarea ei de către Seminarul de sub conducerea succesorului ei, prof. I. Nestor, întrucât fosta bibliotecă organizată de către I. Andrieșescu, ca și biblioteca Seminarului de istorie antică, fostă V. Pârvan, nefiind evacuate, au suferit mari și iremediabile pierderi în urma bombardamentelor aeriene din 1944. Cu prilejul întocmirii inventarului cărților din biblioteca lui I. Andrieșescu, am putut constata, după sublinierile și însemnările marginale, că multe din acestea au fost consultate cu atenție de către profesor, care, prin formația sa de arheolog și istoric, avea interes pentru multe probleme de arheologie, istorie și din alte domenii.

Datorită străduințelor prof. I. Andrieșescu, Seminarul de arheologie preistorică de la Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din București a publicat, în condiții grafice corespunzătoare, și un buletin, intitulat „Revista de Preistorie și Antichități Naturale”, având ca director pe profesor și din care au apărut două numere, primul în 1937, oferit membrilor celui de al XVII-lea Congres internațional de antropologie și arheologie preistorică din 1937 de la București și Cluj și al doilea în 1940, corespunzător anilor II-IV, cu un conținut bogat și variat, în care un loc important, de altfel ca și la primul, îl ocupă contribuțiile profesorului și ale colaboratorilor săi, la care se adaugă și altele din țară și străinătate. „O asemenea publicație – spunea I. Andrieșescu — am socotit-o cea mai potrivită ca în mijlocul celorlalte, chiar dacă de atâtea ori unele din ele tratează și antichități de acest fel, de aici să pornească îndrumările metodice și informațiile trebuitoare orientării și îndrumării, care fie zis în treacăt, cu toată dragostea mea pentru tinerime, cred că nu le poate da cine nu a ajuns încă să se sprijine bine pe știința și experiența sa proprie”¹⁶.

Felul în care organizat de prof. I. Andrieșescu Seminarul respectiv, cu un personal minim, constituit dintr-un docent, VI. Dumitrescu, din 1930, un asistent bugetar, C. Mateescu, din 1937, de abia după zece ani de la prima solicitare, un asistent onorific, M. Petrescu-Dîmbovița, din 1935, un bibliotecar, Iancu Berciu, precum și doi colaboratori externi, respectiv un desenator Dionisie Păcuraru, și un laborant, Simion Barta, ambii de la Muzeul Național de Antichități, la care a fost director prof. I. Andrieșescu în perioada 1927-1935, poate, după părerea noastră, constitui un model și astăzi pentru felul cum trebuie să se prezinte o asemenea instituție, este drept singura la vremea respectivă de acest fel în domeniul pre- și protoistoriei din țara noastră. În această privință, un exemplu, după opinia noastră, demn de imitat oferea și Seminarul de Pre- și Protoistorie al Universității din Viena, condus cu ani în urmă de eminentul profesor R. Pitteoni, conținând, printre altele, pe lângă o bogată bibliotecă, colecții arheologice cu piese din Austria și alte țări, organizate comparativ, pe epoci și civilizații.

O atenție deosebită a acordat-o prof. I. Andrieșescu și cursurilor sale universitare, tratând de obicei Preistoria generală cu specială privire asupra sud-estului Europei și Daciei până la întemeierea Principatelor, Cursurile acestea litografiate, cu o bogată informație și larg orizont istoric, conținând interpretări și reconstituiri interesante privitoare la Preistoria Europei și a Orientului Apropiat, în legătură de preferință cu sud-estul Europei și Dacia, au fost considerate de autorul lor, după ce le-a verificat ideile, cu ajutorul prof. D. Berciu, alături de lucrările publicate. La primul său curs din 1920, ținut în calitate de docent la Seminarul de Istorie antică și epigrafie, la îndemnul lui Vasile Pârvan, cu tema „Răspândirea nord-vestică protoistorică a tracilor”, a asistat oră de oră și Vasile Pârvan, care s-a exprimat odată că acest curs a fost „o adevărată revelație”, depășind începutul unui curs¹⁹.

La cursurile pe care le-a susținut, în continuare, în calitate de conferențiar și

profesor, s-a străduit să scoată în evidență particularitățile Preistoriei sud-estului Europei față de lumile central și vest-europeană, egeeană și orientală, precum și ale Daciei în contextul regiunilor vecine, pe baza celor mai noi cercetări din vremea respectivă.

Cu începere din anul universitar 1929/1930, odată cu înființarea anului pregătitor pentru absolvenții a șapte clase de liceu, prof. I. Andrieșescu a ținut două cursuri, unul general, pentru studenții primului an, și altul cu o tematică specială, pentru toți ceilalți din anii următori. În afară de acestea, în anul universitar 1936/1937, al celui de al XVII-lea Congres internațional de antropologie și arheologie preistorică de la București, la care prof. I. Andrieșescu a prezidat Secția a II-a de Preistorie, alături de alți învățați de renume internațională, tema principală a cursului său a constituit-o istoricul acestor Congrese internaționale, subordonate, din 1918, Institutului internațional de antropologie din Paris²³. În această privință, reacția din partea nordicilor și a unor occidentali a dus, cum se știe, mai ales și datorită importanței cercetărilor de pre- și protoistorie la un nou Congres internațional de științe pre- și protoistorice, cu două sesiuni până în 1937, la Londra (1932) și Oslo (1936)²⁴. Relativ la aceste două Congrese, prof. I. Andrieșescu, exprimând punctul de vedere al arheologilor români, participanți la ambele Congrese, considera că între ele nu poate fi decât „o apropiere și nu ceea ce, prin intervenția oamenilor, poate să le separe, vechea instituție reprezentând pentru noi toți, în toate cazurile, tradiția și precursorii pe care nu trebuie să îi uităm”²⁵.

Cursurile respective ale prof. I. Andrieșescu erau precedate în fiecare an de către o prelegere inaugurală, tratând diferite teme generale, ca de ex.: *Definiții, metode și scopul Preistoriei ca știință și ca obiect de învățare; Epoci și perioade în trecutul îndepărtat și mijloacele de a se ajunge la cunoașterea lor istorică, Precursori și arheologi - aiurea și la noi; Al. Odobescu ca arheolog; România preistorică în Lexiconul lui Max Ebert și în realitate; Cele mai de seamă probleme actuale ale Preistoriei la noi; Preistoria în țările de nord ale Europei. Colecții și muzee, Bibliografii: Camille Julian și antichitățile naționale*, ș.a.

Prin cursurile sale docte, susținute cu căldură și avânt, calități moștenite de la profesorul său T. Antonescu și din atmosfera de înaltă elevație spirituală a Iașului, la care s-a format în tinerețe, I. Andrieșescu s-a dovedit a fi fost un excelent profesor și nu mai puțin pedagog, cu o îndelungată activitate la Seminarul pedagogic universitar din București. Pe drept cuvânt poate fi considerat fondatorul învățământului științific al Preistoriei la români.

Din punct de vedere științific, profesorul I. Andrieșescu, colaboratorul cel mai apropiat al lui V. Pârvan, a efectuat cercetări de teren și a scris studii, prin care a adus contribuții, cu precădere din domeniul Preistoriei României.

Astfel, în ceea ce privește cercetările de teren, a efectuat singur sau în colaborare cu I. Nestor, D. Berciu ș.a. săpături arheologice în așezările eneolitice de la Sălcuța, Sultana și Fedeleșeni, din perioada de tranziție de la eneolitic la epoca bronzului la Ostrovu Corbului, din epoca bronzului la Sărata Monteoru și din cea de a doua epocă a fierului la Zimnicea și Piscu Crăsani, precum și în necropolele tumulară cu mormânt princiar din sec. IV î.Hr. de la Agighiol și plană din sec. III și IV de la Oinac.

Dintre aceste săpături, acelea din stațiunea eponimă de la Sălcuța, considerate de unii ca primele săpături metodice la sud de Carpați, cu preocupări și de stratigrafie²⁹ nu au fost publicate, întrucât manuscrisul lucrării a fost pierdut, în schimb, acelea de la Sultana, din vremea culturii Gumelnița și de la Piscu Crăsani³¹, la îndemnul lui V. Pârvan, au fost publicate, iar relativ la mormântul princiar de la Agighiol s-au publicat de I. Andrieșescu numai planșele și mult mai târziu de către prof. D. Berciu, cu care a

colaborat, toată această importantă descoperire arheologică. De altfel, și în ceea ce privește necropola de la începutul epocii migrațiilor de la Oinac, prof. I. Andrieșescu a publicat tot numai planșele³⁴. Și această săpătură, considerată de el model pentru epoca respectivă, completată cu unele date noi, a fost publicată tot mai târziu, după efectuarea unor noi investigații de către prof. D. Berciu și colaboratori, în perioada 1960-1962, cu care prilej s-au descoperit noi morminte de incinerare și îndeosebi de înhumare din secolul al IV-lea, aparținând culturii Sântana de Mureș-Cerneahov.

Participarea lui I. Andrieșescu și a discipolilor lui V. Pârvan la cercetările de teren, sub formă de săpături și recunoașteri arheologice, în cadrul planului de anvergură al lui V. Pârvan pentru asemenea cercetări, a contribuit în mod substanțial la îmbogățirea hărții arheologice a României cu multe și noi obiective preistorice, cartate pe epoci și perioade. Această hartă, la scara 1/500.000, la care s-a lucrat sub V. Pârvan, în acord cu Uniunea Academiilor de la Bruxelles, din care făcea parte învățatul român³⁵, a fost, după încetarea din viață a acestuia, continuată de către I. Andrieșescu și de alți arheologi români, fiind expusă în anul 1929 la Muzeul Național de Antichități³⁶.

Paralel cu activitatea de cercetare în muzee și pe teren, prof. I. Andrieșescu a elaborat și diferite lucrări cu teme din preistorie, istoria religiilor, istoria arheologiei și din alte domenii, dintre care pe primul loc se situează cunoscuta sinteză din 1912 privitoare la Dacia înainte de romani, care a depășit, prin interpretări pentru neolitic, lucrarea din 1880 a lui Gr. Tocilescu, cu același titlu, dar cu conținut mai mult de inventar.

În domeniul preistoriei, prof. I. Andrieșescu, pornind de la vârfurile de sceptru de la Sălcuța și Fedeleşeni, a pus în discuție perpetuarea tradițiilor paleolitice prin supraviețuire, în arta plastică din sud-estul Europei³⁸. În această privință, s-a considerat ulterior, că piesele respective, studiate de prof. I. Andrieșescu, la care s-a adăugat o alta de la Casimcea, cu analogii în Iugoslavia și Bulgaria, se datorează relațiilor triburilor nord-pontice cu populația autohtonă din vremea culturii Cernavoda I³⁹.

În ceea ce privește epoca neolitică, căreia i-a acordat o atenție deosebită atât în lucrarea din 1912, cât și în altele apărute ulterior, cu privire specială asupra culturilor Cucuteni și Gumelnița, prof. I. Andrieșescu a susținut teza originii sud-est europene a ceramicii pictate de la noi, în opoziție cu teza originii orientale a acestei specii ceramice, susținută de adepții școlii vieneze, precum și legăturile neoliticului carpato-dunărean cu lumea egeeană și vest-anatoliană și ale neoliticului sud-est european cu Egeea, Asia Mică, Caucaz și sudul Rusiei, baza tracică a neoliticului din spațiul carpato-dunărean ș.a.⁴⁰. Unele din aceste teze, în stadiul actual al cercetărilor, sunt discutabile sau chiar de neacceptat, cum este coborârea tracilor sau prototracilor până în neo-eneolitic, spre deosebire de V. Pârvan, care, în mod just, a coborât doar până în Bronzul târziu⁴¹.

În continuare, în ceea ce privește epoca bronzului din Dacia, studiile sale relativ la descoperirile de obiecte de bronz de la Sinaia și la Predeal⁴² și îndeosebi la depozitul de bronzuri de la Drajna de Jos și sabia de la Bucium⁴³ au meritul de a fi inițiat cercetarea epocii bronzului în regiunile de la sud de Carpați ale României. De asemenea, în aceste studii s-a scos în evidență unitatea Bronzului carpato-dunărean, opunându-se conceptului de Bronz „ungar” acela de Bronz ungaro-transilvănean și, ulterior, româno-ungar⁴⁴. În afară de aceasta, I. Andrieșescu, studiind în mod amănunțit tezaurul de obiecte de aur de la Vâlci Trân din apropiere de Plevna⁴⁵, l-a considerat în mod just tracic nu traco-cimmerian, ca alți cercetători, datându-l însă în jur de 1600 î.Hr. și nu în sec. XIII-XII î.Hr.⁴⁶, cum se admite în general astăzi.

În legătură cu Bronzul târziu și începutul primei epoci a fierului, pe prof. I.

Andrieșescu l-a preocupat și problema culturii Lausitz, mult discutată din punct de vedere al apartenenței etnice în vremea studiilor sale la Berlin, înclinând nu pentru iliri, ci pentru traci, avându-se în vedere, după opinia sa, marea ei răspândire în Peninsula Balcanică și Dacia. Cercetările viitoare au dovedit însă că nu este vorba în spațiul carpato-dunăreano-pontic, ca și în Balcani, de o prezență masivă a purtătorilor acestei culturi, în primul rând a unor obiecte de bronz de origine central-europeană⁴⁸.

Din punct de vedere etnic, se poate presupune, pentru spațiul carpato-dunăreano-pontic, prezența prototracilor în Bronzul timpuriu și mijlociu și a tracilor în Bronzul târziu și Hallstatt-ul timpuriu. În această privință, dacă problema atribuirii neoliticului de către prof. I. Andrieșescu tracilor nu s-a confirmat, în schimb prezența prototracilor și tracilor în epoca bronzului și Hallstatt-ul timpuriu, susținută de el pentru spațiul carpato-dunăreano-pontic, este admisă astăzi în general. Prin urmare, prof. I. Andrieșescu poate fi considerat, cum s-a arătat de prof. D. Berciu, că pe de o parte a pus bazele studierii tracilor în epoca bronzului din spațiul carpato-dunăreano-pontic și pe de alta că a susținut că la baza etnogenezei românești stă fondul tracic⁵⁰, atribuind însă o vechime mai mare tracilor nord-dunăreni față de cei din sudul fluviului, ceea ce nu se confirmă, de altfel ca și teza contrară. În afară de acestea, tot prof. I. Andrieșescu îi se datorează studierea pentru prima dată la noi, din punct de vedere arheologico-istoric, a problemei răspândirii nord-vestice a tracilor⁵¹.

În același timp, prof. I. Andrieșescu, alături de traci, i-a avut în vedere și pe iliri, susținând, ca și prof. N. Iorga mai târziu, că au avut un rol mai mare decât li s-a acordat în istoria românilor³². În schimb, după opinia sa, sciții au fost trecători, nefiind atestată o epocă scitică în Dacia și sud-estul Europei.

Contribuții importante a adus prof. I. Andrieșescu și în legătură cu problema civilizației geto-dacice, în lucrarea sa relativ la descoperirile arheologice din vara anului 1923 din așezarea de la Piscu-Crășani. De altfel, lucrarea aceasta, prima prezentare metodică a rezultatelor unei săpături arheologice într-o așezare dacică din regiunea sud-carpatică a României, a interesat în mod deosebit pe V. Pârvan, care, datorită poziției ei caracteristice din Câmpia Munteniei, a hotărât cercetarea ei înaintea oricărei alteia, introducând apoi rezultatele, cu unele completări, în capitolul al IV-lea din monumentală sa operă *Getica*⁵⁴. În același timp, prof. I. Andrieșescu, susținând autohtonismul și continuitatea substratului traco-ilir și traco-dacic, nu a subapreciat rolul civilizațiilor superioare, greacă și romană⁵⁵.

Alte contribuții ale prof. I. Andrieșescu privesc începuturile epocii migrațiilor, care l-au preocupat după săpăturile metodice din necropola de la Oinac. În această privință, ocupându-se, în lucrarea sa din 1924, de trecerea de la preistorie la evul mediu, s-a referit în mod amănunțit și la studiile meticuloase ale lui C. Diculescu, pe baza izvoarelor literare, privitoare la unele triburi vechi germane din Dacia⁵⁶.

La aceste contribuții se adaugă și altele din unele lucrări ale sale din domeniul artei preistorice sau de caracter teoretic cu privire la studiile de arheologie în România și alte țări ale Europei, cu care prilej a scos în evidență meritele lui Al. Odobescu⁵⁸, Gr. C. Buțureanu⁵⁹ și Camille Julian.

În ceea ce-l privește pe Al. Odobescu, prof. I. Andrieșescu s-a referit în 1937 la o scrisoare din Secția de manuscrise a Academiei Române, adresată de la Paris, în 1884, în limba română lui Titu Maiorescu, din care rezultă, ca de altfel și din raportul trimis de Al. Odobescu Ministerului Instrucțiunii Publice, însoțit de extrase din principalele scrisori ale învățaților străini, că al X-lea Congres Internațional de Antropologie și arheologie preistorică să aibă loc la București⁶⁰.

În realitate, după prof. I. Andrieșescu, scrisoarea publicată în 1925 în „Convorbiri Literare” nu este decât o formă preliminară a scrisorii complete din corespondența lui T. Maiorescu, publicată în întregime în 1935 în „Studii și documente literare”. Prof. I. Andrieșescu a reprodus în 1937 integral scrisoarea respectivă, considerând-o deosebit de importantă pentru istoria arheologiei din România, mai ales că emana de la o personalitate ca Al. Odobescu și privește, fără îndoială, după părerea sa, cel de al X-lea Congres Internațional de Antropologie și Arheologie Preistorică, proiectat pentru 1885 la București, dar care nu a avut loc decât în 1889 la Paris, la care a participat Al. Odobescu, contribuind din plin la succesul comunicării privitoare la descoperirile eneolitice de la Cucuteni, susținută de Gr. C. Buțureanu. Din această scrisoare rezultă, după prof. I. Andrieșescu, că Al. Odobescu a fost și un bun organizator și sfătuitor pentru progresul științei sale, iar pe de alta importanța pentru arheologia preistorică din țara noastră ca acest Congres să aibă loc la București.

Relativ la Gr. C. Buțureanu, prof. I. Andrieșescu i-a publicat introducerea acestuia la *Preistoria în România. Studiu de arheologie preistorică și etnografie*, lucrare în manuscris din 1898, care s-a pierdut cu prilejul distrugerii bibliotecii Seminarului de arheologie preistorică, în urma bombardamentelor aeriene din 1944. Această lucrare a fost încredințată de prof. I. Andrieșescu, pentru a fi tipărită cu comentarii, asistentului pe atunci Corneliu Mateescu, devenit apoi în cursul celui de al doilea război mondial, pentru actele sale de viteză, cavalier al Ordinului „Mihai Viteazul”.

În nota de „Introducere”, publicată de prof. I. Andrieșescu, sunt unele date utile privitoare la activitatea științifică a lui Gr. C. Buțureanu, fost profesor de istorie la diferite licee din Iași. Din aceste date rezultă că acesta a fost îndemnat și inițiat în preistorie de către poetul și arheologul amator Neculai Beldiceanu. În anul 1915 prof. I. Andrieșescu a achiziționat pentru Muzeul Național de Antichități din București colecțiile lui Gr. C. Buțureanu, unele din cărțile sale și în păstrare, cu titlul de împrumut, spre publicare manuscrisul său din 1898, cu două versiuni, română și franceză. Din nefericire însă planșele la acest manuscris lipseau aproape în întregime.

La Paris Gr. C. Buțureanu a susținut comunicarea despre Cucuteni și mai multe stațiuni din Moldova de nord, la cel de al X-lea Congres Internațional de Antropologie și Arheologie Preistorică, comunicare tipărită în Actele acestui Congres, pe care am avut ocazia să le consult în 1970 la Biblioteca Națională din Paris. În afară de aceasta, în alte studii, menționate de prof. I. Andrieșescu, Gr. C. Buțureanu s-a preocupat de problema arilor și de antropologie din timpurile cele mai vechi și până în vremea sa, fiind ales în 1898 membru al Societății de Antropologie din Paris⁶³.

În fine, în ceea ce-l privește pe Camille Jullian, fost elev al lui Fustel de Coulanges și care a ilustrat cu multă strălucire catedra de istorie și antichități naționale de la College de France, prof. I. Andrieșescu într-o lecție de deschidere a cursului, ținută la începutul anului universitar 1931/1932 și apărută în cursul multiplicat al aceluiași an și apoi publicată în 1940 cu multe completări, l-a considerat pe acest mare istoric al antichității, autor al unei vaste sinteze a istoriei Galiei, în opt volume, ca pe un reprezentant tipic al studiilor de preistorie și antichități naționale⁶⁴. Cu acest prilej a menționat câteva exemple de teme din activitatea acestuia desfășurată 25 de ani la College de France, respectiv la Catedra de istorie și antichitate, pe care a ilustrat-o cu multă strălucire⁶⁵. Dintre acestea, prof. I. Andrieșescu s-a referit la istorie și preistorie, moștenirea timpurilor preistorice, originile istorice ale pământului francez, realizările la care s-a ajuns după înfructușirea familiei și a satului, preludii ale popoarelor și chiar ale

regatelor și imperiilor, apariția și întrebuițarea metalului și trecerea de la preistorie la istorie, redată de C. Jullien într-o imagine, care, după prof. I. Andrieșescu, va rămâne pururea valabilă, ca și natura „însăși”, respectiv după C. Jullian, „vom trece prin această oră nesigură, când nu este încă ziua, dar nu mai este nici noaptea”⁶⁶.

Meritele științifice ale prof. I. Andrieșescu au fost recunoscute, în țară și străinătate, prin alegerea sa ca membru corespondent al Academiei Române (1928), membru al Institutului arheologic german (1929), membru al Societății Anticarilor din Londra (1933) și al altor instituții, precum și prin acordarea ordinului „Steaua României” în grad de ofițer pentru învățământ (1942)⁶⁷.

La împlinirea a 61 de ani de la încetarea din viață a prof. I. Andrieșescu, ca fost, timp de 10 ani, student, doctorand și asistent onorific al primului profesor român de preistorie din țara noastră, am considerat, ca semn de recunoștință pentru îndrumare, încurajare și sprijin binevoitor, să scot în evidență unele aspecte de ordin biografic, didactic și științific ale ctitorului arheologiei preistorice din țara noastră. În acest fel consider că, alături de cele scrise anterior de prof. D. Berciu, fost membru de onoare al Academiei Române, în 1945 și 1988 și de C. Mateescu și subsemnatul în 1940 relativ la activitatea didactică și științifică a prof. I. Andrieșescu, comunicarea de față reprezintă încă un omagiu pios adus memoriei acestui pionier al învățământului și studiilor de preistorie din țara noastră, datorită căruia a fost posibil, prin colaborarea cu V. Pârvan, să se pună bazele unei școli de arheologie preistorică la noi, ale cărei rezultate au fost foarte bine apreciate și peste hotare, după cum rezultă și din cele scrise în 1938 de reputatul arheolog finlandez A. M. Tallgren: „Activitatea arheologică din România, în timpul ultimilor zece ani, este una din cuceririle cele mai mari pe care le are de însemnat știința noastră”⁶⁸. Această apreciere, deosebit de favorabilă, se datorează ctitorilor români de arheologie, V. Pârvan și I. Andrieșescu precum și elevilor lor, Radu și Ec. Vulpe, Vladimir și Hortensia Dumitrescu, Ion Nestor, Gh. Ștefan, Dorin Popescu, D. Berciu ș.a.

*

Închei această expunere, fiind recunoscător conducerii Universității din Suceava, care mi-a dat posibilitatea, prin acordarea titlului de **Doctor Honoris Causa** al acestei Universități, să evidențiez omul și opera lui Ioan Andrieșescu, fostul meu profesor la Universitatea din București.

De asemenea, sunt recunoscător colegilor mei, profesorilor Victor Spinei, Dan Teodor și Nicolae Ursulescu de la Universitatea din Iași pentru referatele întocmite în vederea acordării titlului de Doctor Honoris Causa al Universității din Suceava.

NOTE:

1. J. Benditer, D. Berlescu, C. Cihodaru, M. Petrescu-Dîmbovița, V. Popovici, *Dezvoltarea științelor istorice, în Contribuții la istoria dezvoltării Universității din Iași 1860-1960*, vol. II, București, 1960, p. 204.

2. D. Berciu, *Contribuția lui Ioan Andrieșescu la preistoria Daciei și a sud-estului Europei*, în *Buletinul Muzeului județului Vlașca „Teohari Antonescu”*, III, București, 1945, p. 1-31.

3. C. Mateescu, M. Petrescu-Dîmbovița, *Seminarul de arheologie preistorică. Zece ani de activitate*, în *Revista de Preistorie și antichități naționale*, II-IV, București, 1, 1940, p. 40.

4. Th. Sauciuc-Săveanu, *Le professeur Ioan G. Andrieșescu*, în *Dacia*, 9-10, 1941-1944, p. 7.

5. J. Benditer, D. Berlescu, C. Cihodaru, M. Petrescu-Dîmbovița, V. Popovici, *op. cit.*

1960, p. 209.

6. C. Mateescu, M. Petrescu-Dîmbovița, *op.cit.*, p. 40.
7. *Ibidem.*
8. *Ibidem*, p. 40 și urm.
9. VI. Dumitrescu, *Oameni și cioburi. Contribuții la istoria contemporană a arheologiei românești*, Călărași, 1993, *passim*.
10. C. Mateescu, M. Petrescu-Dîmbovița, *op.cit.*, 1940, p. 39 și urm.
11. M. Petrescu-Dîmbovița, *Ioan Andrieșescu, ctitor al arheologiei preistorice românești*, în *Memoriile Secției de Științe Istorice și Arheologie*, Seria IV, Tomul XIX, 1994, p. 35 și nota 14; idem, *Ioan Andrieșescu, cel mai apropiat colaborator al lui Vasile Pârvan*, în *Carpica*, XXVI, Bacău, 1997, p. 267.
12. *Ibidem*, 1994, p. 35 și nota 15 și 1997, p. 267.
13. *Ibidem.*
14. *Ibidem*, 1994, p. 35.
15. *Ibidem*,
16. I. Andrieșescu, *Cuvânt înainte*, în *Revista de Preistorie și Antichități naționale*, 2-4, 1940, p. 4.
17. M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, 1994, p. 36; idem, *op. cit.*, 1997, p. 269.
18. D. Berciu, *Contribuția lui I. Andrieșescu la preistoria Daciei și a sud-estului european*, în *Buletinul Muzeului Județean Vâlcea „Teohari Antonescu”*, 1945, p. 13.
19. C. Mateescu, M. Petrescu-Dîmbovița, *op.cit.*, 1940, p. 40.
20. *Ibidem*, p. 45.
21. *Ibidem*, p. 44.
22. *Ibidem*, p. 50.
23. M. Petrescu-Dîmbovița, *Al XVII-lea Congres internațional de antropologie preistorică*, în *Revista de Preistorie și Antichități naționale*, 2-4, 1940, p. 119.
24. *Ibidem.*
25. I. Andrieșescu, *Al. Odobescu et le Xe Congres d'anthropologie et d'archeologie prehistorique*, în *Revista de Preistorie și Antichități naționale*, I, 1937, p. 8.
26. C. Mateescu, M. Petrescu-Dîmbovița, *op.cit.*, 1940, *passim*.
27. D. Berciu, *op.cit.*, 1945, p. 8.
28. Th. Sauciuc-Săveanu, *op.cit.*, 1941-1944, p. 7, 9.
29. D. Berciu, *op.cit.*, p. 9.
30. I. Andrieșescu, *Les fouilles de Sultana*, în *Dacia*, I, 1924, p. 51 și urm.
31. Idem, *Piscul Crăsani. Descoperirile arheologice în vara anului 1923*, în *Analele Academiei Române. Mem. Secț. Ist.*, S. III, T. III, 1924, 111 p.
32. Idem, *Quelques mots d'introduction, de souvenir et d'hommage*, în *Revista de Preistorie și Antichități naționale*, I, 1937, p. XIII-XXVII.
33. D. Berciu, *Arta traco-getică*, București, 1969, p. 33 și urm.; idem, *Das trakogetische Fürstengrab von Agighiol in Rumänien*, în *50. Bericht der Romisch-Germanischen Kommission*, 1969, 1971, p. 209 și urm.
34. I. Andrieșescu, *op. cit.*, 1937, pl. XXVIII-XXXVI.
35. C. Mateescu, M. Petrescu-Dîmbovița, *op.cit.*, 1940, p. 40.
36. D. Berciu, *op.cit.*, 1945, p. 12.
37. *Ibidem*, p. 4.
38. I. Andrieșescu, *Des survivances paleolithiques dans le milieu neolithique de la Dacie*, în *Bulletin de la Section Historique. Academie Roumaine*, 1929, 15, p. 1 și urm.; D. Berciu, *op. cit.*, 1945, p. 14 și urm.
39. VI. Dumitrescu, Al. Vulpe, *Dacia înainte de Dromichete*, București, 1988, p. 40.
40. D. Berciu, *op. cit.*, 1945, p. 9 și urm.
41. *Ibidem*, p. 17.
42. I. Andrieșescu, *Asupra epocii de bronz în România. I. Un depou de bronz la*

Sinaia. 2. *Obiectul de bronz de la Sinaia*, în *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*, București, 1915, p. 154 și urm.

43. Idem, *Nouvelles contributions sur L'Âge du bronze en Roumanie. Le dépôt de Drajna de Jos et l'épée de Bucium*, în *Dacia*, 2, 1925, p. 345 și urm.

44. D. Berciu, *op. cit.*, 1945, p. 18.

45. I. Andrieșescu, *Considerațiuni asupra tezaurului de la Vâlci Trân lângă Plevna (Bulgaria). Cu o notă complementară de V. Pârvan*, în *Analele Academiei Române. Mem. Secți. Ist.*, S. III, T. V, mem. II, 1925, p. 1 și urm.

46. Iv. Marazov, *Die Thraker-Kunst Religion und Selbst...*, în *Gold der Thraker. Archäologische Schätze aus Bulgarien*, Hildesheim, 1980, p. 23.

47. D. Berciu, *op.cit.*, 1945, p. 21 și urm.

48. Mircea Petrescu-Dîmbovița, *Quelques problemes concernant les relations des civilisations de l'Europe orientale, centrale et occidentale au cours de l'âge du bronze et du Hallstatt*, în *Europa indo-europea, Atti del VI Congresso internazionale di Tracologia e del VIe Simposium Internazionale di Studi Traci*, Palma de Mallorca, 24-28 Marzo 1992, p. 52 și urm.

49. Idem, *Contributions des recherches archeologiques à l'étude des commencements de l'ethnogenese des Thraces dans l'espace carpatoponto-danubien*, în *Studii de Paleontologie în onore di Salvatore M. Puglisi*, Roma, 1985, p. 617 și urm.

50. D. Berciu, *Ioan Andrieșescu și concepția tracizantă în istoriografia românească*, în *Symposia Thracologica*, 6, Piatra Neamț, 1988, p. 10 și urm.; idem, în *Thraco-Dacica*, IX, nr. 1-2, 1988, p. 7 și urm.

51. I. Andrieșescu, *Asupra răspândirii nord-vestice a tracilor*, în *Închinarea lui N. Iorga cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani*, Cluj, 1931, p. 1 și urm.

52. D. Berciu, *op.cit.*, 1945, p. 23 și urm.

53. *Ibidem*, p. 25 și urm.

54. V. Pârvan, *Getica. O protoistorie a Daciei*, ediție îngrijită de R. Florescu, București, 1982, p. 106 și urm.

55. D. Berciu, *op.cit.*, 1988, p. 12.

56. I. Andrieșescu, *De la preistorie la evul mediu. Păreri îndrumătoare și fapte arheologice și istorice*, București, 1924, p. 11 și urm.

57. Idem, *Artele și timpurile preistorice de la noi, în Artă și tehnică grafică*, 1939, 4-5, p. 25 și urm.

58. Idem, *Al. Odobescu et le Xe Congres d'anthropologie et d'archeologie prehistorique*, în *Revista de Preistorie și Antichități naționale*, 1937, 1, p. 11 și urm.

59. *Ibidem*, p. 17 și urm.

60. M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, 1994, p. 41.

61. *Ibidem*, p. 41.

62. *Ibidem*, p. 42.

63. *Ibidem*.

64. *Ibidem*.

65. *Ibidem*.

66. *Ibidem*.

67. *Ibidem*.

68. A. M. Tallgren, *Mouvement scientifique*, în *Europa Septentrionalis Antiqua*, Helsinki, 12, 1938, p. 237.